

УДК 318.22 : 419 – 051.161

ГОНЧАРОВА Наталія Олексіївна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

КАР'ЄРНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті акцентується увага на проблемі проектування професійної кар'єри студентами педагогічного вишу. Проаналізовано теоретичні підходи до психологічних особливостей проектування в студентському віці. Розглянуто процес проектування як детермінуючий фактор професійної підготовки майбутнього учителя. Обговорюється необхідність психологічного та організаційного супроводу кар'єри майбутніх фахівців.

Ключові слова: *кар'єра, проектування кар'єри, розвиток кар'єри, кар'єрні орієнтації, професійна підготовка, конкурентоздатність, професійне становлення, майбутні учителі.*

Постановка проблеми. Професійне становлення сучасного фахівця відбувається в складних соціально-економічних умовах, які характеризуються невизначеністю, суперечливістю, нестабільністю, що значною мірою утруднює здійснення його професійної кар'єри. У визначенні умов успішного професійного становлення фахівця протягом всього професійного шляху особливу увагу привертає етап професійного навчання, на якому від майбутнього фахівця вимагається вміння розробляти варіанти свого професійного шляху, планувати його етапи, зіставляти професійні вимоги та свої здібності, ставити мету професійної кар'єри та визначати засоби її досягнення.

Професійна підготовка майбутніх учителів є однією з найбільш гострих проблем у системі вищої освіти. Сучасна освіта потребує компетентних педагогів, орієнтованих на досягнення успіху в професійній діяльності та здатних планувати свій кар'єрний та професійний розвиток. У той же час

велика кількість дослідників вказує на те, що молодь є найбільш вразливою групою на ринку праці.

Студентство як окрема група є складовою частиною молоді, яка характеризується особливими умовами життя, побуту, праці, суспільною поведінкою, психологічними особливостями, ціннісними орієнтаціями. Сучасні тенденції в дослідженні студентського періоду життя особистості є складною проблемою нашого сьогодення.

Ця складність обумовлена, перш за все, соціальними чинниками, які вводять у визначення даної категорії певну двозначність. Студентство розглядається як соціальна структура, що засвідчує самостійне самовизначення особистості в обранні життєвої перспективи, та, водночас, перед особистістю постають соціальні правила, вимоги і норми, що детермінуються як з боку мікросередовища (найближчого значимого оточення), так і макросередовищем (правила і обов'язки студента в системі вищого навчального закладу) [2].

Тому становлення майбутнього учителя в процесі підготовки у виші включає в себе не тільки набуття певних знань та навичок, а й формування професійно-орієнтованих установок, інтересів, ціннісних орієнтацій та спеціальних навичок, необхідних у подальшій роботі. Відбувається також соціалізація майбутнього фахівця, на яку впливають властивості особистості, і тісно пов'язаний із ними характер взаємодії з соціальним середовищем.

Таким чином, майбутні педагоги ще в період навчання у виші мають бути впевнені, що їхній інтелектуальний та творчий потенціал буде затребуваний на ринку праці.

У студентів повинні бути сформовані не тільки професійні знання та вміння, певні особистісні якості, такі, як мобільність, готовність до змін, уміння швидко та ефективно адаптуватися до нових умов, а й також розвинуті професійна спрямованість, особистісна готовність діяти в умовах ринкової економіки [5].

Здатність до проектування дає людині можливість на ймовірній основі передбачати результати як власної діяльності, так і діяльності інших людей та подій. Передбачення можливого

ступеня досягнення будь-якої цілі, за умов певного способу дій, складає зміст процесу проектування як детермінуючого фактора професійної підготовки майбутнього учителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психологічної літератури свідчить про підвищення інтересу в науці до вивчення проблем професійної кар'єри фахівця (серед українських та російських вчених – О.І. Бондарчук, Л.М. Карамушка, М.С. Лукашевич, О.П. Щотка та ін.; О.С. Бажин, Н.А. Ісаєва, Л.А. Кудринська, Є.О. Могільовкин, О.Г. Молл, В.А. Поляков, В.Г. Почебут, М.В. Сафонова, С.І. Сотнікова, А.М. Шевелева; серед зарубіжних вчених – Дж. Гордон, Л. Джуелл, Р. Елліс, Д.Т. Халл, Е.Х. Шейн та ін.). Професійну кар'єру в сучасному розумінні визначають як форму реалізації професійного потенціалу, планування професійної кар'єри розглядають як динамічну характеристику процесу, який приводить людину до успіху у своїй професійній сфері.

У роботах, які стосуються психологічних аспектів професійної діяльності, професійного та особистісного становлення (О.М. Іванової, Н.А. Ісаєвої, Є.О. Могільовкіна, О.Г. Молл, М.С. Пряжнікова, В.І. Слободчикова, В.О. Толочка та ін.), підкреслюється, що в професійному становленні провідне значення має активність особистості, її відповідальність за свій особистісний і професійний розвиток, який виступає основою суб'єктивного задоволення життям. Значущість цього аспекту для професійного життя людини й зумовили актуальність досліджень, спрямованих на виявлення психологічних особливостей кар'єрного проектування майбутніх учителів, оскільки їх професійна підготовка, специфіка й умови професійної діяльності зазнають значного впливу актуальної соціально-економічної ситуації.

Поняття «проектування», яке склалося у тезаурусі психології праці та інженерній психології (Б.О. Душков, Б.О. Смірнов), визначається як процес створення проекту – прототипу, прообразу передбачуваного чи можливого об'єкта, на основі виявлення загальних закономірностей та методів діяльності. Словосполучення «психологічне проектування»

вперше прозвучало на XVIII Міжнародному психологічному конгресі (Москва, 1966) в доповіді М.І. Бобневої як нова мета та аспект інженерної психології [2].

Базові принципи соціального проектування глибоко аналізуються в зарубіжній філософії та соціології такими ученими як Е. Гуссерль, А. Шюц, П. Бергер, О. Хабермас, Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Штомпка та інші [3].

Праці таких авторів як Г.А. Антонюк, Т.М. Дридзе, І.В. Котляров, Ж.П. Тощенко присвячені прикладним аспектам проектування соціальних об'єктів та системам проектної діяльності. Вони визначають мету проектної діяльності, аналізують технологію соціального проектування [5].

У роботах І.В. Бестужева-Лади, В.І. Курбатова, П.Г. Щедровицького соціальне проектування аналізується як технологія управління різноманітними елементами соціальної дійсності, у тому числі й професійною кар'єрою [5].

Проектування кар'єри на сучасному етапі є актуальною проблемою дослідження в різних галузях знань, а саме у: політології (Р.Г. Григорян, Г.І. Дьомін); економіці (Н.В. Волкова, В.В. Гончаров, В.І. Курбатов); соціології (О.Б. Александрова, О.Я. Кибанов, Д.Ю. Чеботарьова); педагогіці (Є.В. Кисельова, О.Л. Поминова, В.К. Шаповалов); психології (Є.О. Могильовкін, О.В. Москаленко, О.Г. Молл та інші).

За останній період у психології з'явилася низка робіт, присвячених вивченню психологічних аспектів професійної кар'єри. Так, запропонована інтерпретація психологічної сутності кар'єри (Є.О. Клімов, Є.О. Могильовкін, О.Г. Молл), проведені дослідження у сфері кар'єрних орієнтацій студентів (Ю.О. Бурмакова, О.О. Жданович, О.П. Терновська), кар'єрної готовності випускників вишу (О.С. Миронова-Тихомирова) та факторам кар'єрного зростання фахівця (Е.Ф. Зеєр, О.Г. Молл, О.В. Москаленко, М.С. Пряжников та ін.); можливості розвитку кар'єрних прагнень студентів на основі підвищення якості їх міжособистісних відносин (А.К. Канаматова) та ін.

У межах нашого дослідження ми розділяємо розуміння процесу проектування кар'єри як індивідуальної траєкторії майбутнього педагога протягом його підготовки у вищому навчальному закладі і до реалізації себе у професійній діяльності як фахівця.

Здатність до кар'єрного проектування, що розглядається в контексті саморозвитку, виступає як здатність до передбачення подій зовнішнього та внутрішнього життя, пов'язаних із вирішенням задач майбутньої діяльності та саморозвитку. Під час проектування особистість ставить себе у центр проекту, передбачає результати не тільки власної діяльності, але й себе у оновленій якості.

Постановка завдань. На жаль, проблема кар'єрного проектування особистості педагога, в тому числі на етапі професійної підготовки фахівця, поки що не знайшла відповідного відображення у психології, тоді як саме проектування кар'єри особистості дозволяє [2]:

- визначити шляхи досягнення професійних цілей, враховуючи ймовірний характер майбутнього,
- удосконалити професійний розвиток особистості,
- виявити й скоригувати відповідність психічної організації студента з вимогами педагогічної діяльності, забезпечити досить надійну поведінку індивіда у конкретних і типових життєвих та професійних умовах, що визначає формування стійких рис особистості, професійно важливих для майбутнього виду діяльності.

Проектування кар'єри дає можливість вийти за межі себе сьогоденного. У взаємозв'язку з самопізнанням проектування дозволяє визначити перспективи особистісного розвитку, виступає механізмом саморозвитку.

Професійне проектування особистості відображає особливості процесу вибору, визначення майбутньої професії, а також розвиток комплексу професійно важливих якостей, тобто процес формування професіонала. Знання особливостей кар'єрного проектування майбутнього педагога дозволить

здійснити індивідуальний підхід до студентів і допоможе їм більш чітко визначитися у своєму професійному майбутньому.

Здатність до професійного проектування починає формуватися на етапі вибору професії. Досить сильно впливає на розвиток даної здібності саме етап професійної підготовки, так як студентський «вік є сприятливим для формування здатності до проектування» (М.Ю. Красва, Л.В. Лежніна, І.Ю. Мохова, Л.О. Регуш, О.К. Черанева) [1; 6].

Отже, зважаючи на важливість досліджуваних питань, слід констатувати, що проблема професійного проектування особистості недостатньо розроблялася як у контексті вікової, так і педагогічної та соціальної психології.

Малодослідженими також залишаються проблеми соціально-психологічних характеристик кар'єрних орієнтацій студентів та психологічних закономірностей кар'єрного проектування майбутніх учителів на етапі їх професійної підготовки.

Метою статті є теоретичне дослідження особливостей кар'єрного проектування як детермінуючого фактора професійної підготовки майбутніх учителів.

Психологія оптимального кар'єрного проектування майбутніх учителів як детермінанти їхньої професійної підготовки забезпечується такими **завданнями** як:

1) формуванням уявлення в осіб, що обирають професію про об'єктивні та суб'єктивні чинники майбутньої діяльності;

2) усвідомленням студентом власних психологічних особливостей та узгодженість їх із вимогами професійної діяльності;

3) використанням адекватних способів проектування успішності оволодіння професійною діяльністю.

Ці групи завдань тісно пов'язані між собою. У їх вирішенні розкриваються суб'єктивні та об'єктивні фактори, що зумовлюють проектування кар'єри і можливості успішної самореалізації особистості у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Період навчання у вищому навчальному закладі – це етап життєвого

циклу, що завершує перехід до дорослості. На цьому етапі особистість приймає низку важливих рішень, які стосуються вибору місця професійної діяльності та створення сім'ї, стилю життя та конкретних завдань на майбутнє, коригування ціннісних орієнтацій у співвідношенні з новим дорослим статусом та новими життєвими планами. Вибір власної життєвої стратегії є необхідною складовою проектування кар'єри. Тому молодій людині необхідно саме під час навчання у виші визначити власні пріоритети [1].

Такі особливості студентського віку, як: становлення людини як суб'єкта власного розвитку (Б.Г. Ананьєв, І.С. Кон, Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко); актуалізація потреби в активному ставленні до себе (І.С. Кон, Ю.О. Миславський); активний пошук власної ідентичності (Е. Еріксон, Е. Берн); об'єктивне збільшення в житті молоді людини кількості складних життєвих ситуацій, що потребують подолання (Л.І. Анциферова); актуалізація потреби у набутті особистісної здатності до здійснення себе в нових для себе соціальних (і психологічних) умовах, переходом до яких визначається завершення навчання у вищому навчальному закладі і початок професійної діяльності молодого фахівця, обумовлюють сприятливість даного вікового періоду в житті людини щодо розвитку здатності проектувати професійну кар'єру у напрямку розширення можливостей особистості щодо реалізації активних форм у професійній підготовці [6].

Розвиток сучасного фахівця полягає в реалізації його кар'єрного потенціалу та можливості здійснити власну конкурентоздатність на сучасному ринку праці. Проектування кар'єри в динамічних соціально-економічних умовах є однією із ключових умов професійного та життєвого успіху людини.

Виходячи з характеристики етапу професійного шляху за Д. Сьюпером, на момент навчання у виші юнаки та дівчата намагаються визначитися у власних потребах, інтересах, здібностях, цінностях та можливостях. На основі самоаналізу студенти розглядають можливі варіанти професійної кар'єри. До

кінця цього етапу майбутні фахівці підбирають професію, яка найбільше підходить, і починають у ній реалізовуватися [2].

Новий погляд на специфіку розвитку кар'єри майбутніх учителів на етапі їхньої професійної підготовки полягає у відношенні до неї як до динамічного проходження певних кар'єрних циклів, кожний з яких складається із міні-стадій професійного розвитку і супроводжується постійним процесом навчання.

Виходячи з вищезазначеного, процесуальну сутність кар'єри майбутнього учителя можна розглядати у трьох аспектах: особистісному, соціальному та організаційному [3].

Особистісний аспект передбачає розгляд цього феномену з позицій самої особистості, розкриває особливості бачення кар'єри її діячем. Із цим пов'язане вираження суб'єктивної оцінки характеру протікання кар'єрного процесу, проміжних результатів розвитку кар'єри. У такому випадку кар'єра є суб'єктивно усвідомленим судженням про своє трудове майбутнє, про очікувані шляхи самовираження та задоволеності працею.

Соціальний аспект визначається через уявлення про кар'єру з точки зору суспільства. По-перше, це вироблені у процесі розвитку суспільства кар'єрні напрямки, апробовані шляхи досягнення певних результатів у тій чи іншій сфері професійної діяльності, у тій чи іншій сфері суспільного життя. По-друге, це стійкі уявлення про характер руху цими шляхами, пов'язані із швидкістю, спрямованістю, траєкторією кар'єри, а також із відповідними методами та способами.

Організаційний аспект передбачає розуміння кар'єри як цілеспрямованого посадового та професійного зростання, поступового просування кар'єрними сходинками, зміни кваліфікаційних можливостей.

Означені підходи дозволяють визначати кар'єру майбутніх учителів не тільки як процес цілеспрямованого та послідовного професійного розвитку, зростання авторитету й статусу в соціальній та економічній сферах, що виявляється в просуванні ієрархічними кваліфікаційними сходинками, в підвищенні

престижу в професійному середовищі, а також і як процес побудови цілісного образу себе як компетентного професіонала.

На жаль, сучасна система професійної підготовки недостатньо забезпечує можливості для кар'єрного зростання майбутніх учителів, так як у ній [2]:

- відсутня цілеспрямована система професійного навчання кар'єри на різних етапах професійного розвитку,

- недостатньо розроблена система кадрової політики у освітніх закладах,

- не забезпечуються права педагогічних працівників різних рівнів кваліфікації на вибір індивідуальної освітньої траєкторії в процесі побудови кар'єри та захищеності на усіх її етапах,

- не проводиться діагностика та відбір талановитих педагогічних працівників для навчання на курсах резерву керівних кадрів освітян,

- відсутня система комплексного супроводу становлення та проектування кар'єри учителя у процесі його професійної підготовки.

Як наслідок в учителів існує лише інтуїтивне уявлення про кар'єру, а студенти не володіють інформацією про можливості кар'єрного зростання у системі освіти.

Професійний розвиток – складний і тривалий процес, що охоплює значний період життя людини. У психолого-педагогічній літературі виділяють чотири основні етапи професійного розвитку: професійне самовизначення, професійна освіта, професійна діяльність, досягнення професійної майстерності (Е.Ф. Зеєр, Л.М. Мітіна, Є.О. Клімов, М.С. Пряжников).

Так, найважливішим для забезпечення неперервності професійної кар'єри учителя є етап професійної підготовки: чим раніше людина починає замислюватися про те, чого вона бажає і чого чекає від своєї майбутньої професійної діяльності, тим успішніше проходить процес її професійного та кар'єрного зростання [1; 4].

Однак сучасні концепції та підходи стосовно дослідження професійної кар'єри недооцінюють значення даного етапу. Перевага надається аналізу розвитку кар'єри в процесі професійної діяльності та професійного самовдосконалення. На наш погляд, кар'єрне зростання обумовлено, перш за все, професійною підготовкою, так як саме в ній здійснюється кар'єроорієнтований розвиток студента, відбувається усвідомлення відповідності власних здібностей і можливостей обраній спеціальності, планується майбутня професійна діяльність. Саме в цей період формуються особистісно-професійні якості, необхідні для успішного становлення кар'єри: рис характеру, здібностей, кар'єрної готовності, кар'єрних орієнтацій та компетенцій [4; 5].

Визначення професійного навчання стартовим етапом розвитку професійної кар'єри вимагає створення певних психологічних умов, детермінант, однією з яких є проектування та впровадження в освітній процес вишу моделі становлення кар'єри майбутнього учителя.

Так, С.В. Кутняк запропоновано наступні структурні елементи [3]:

- розробка основопокладаючих принципів становлення кар'єри учителя на етапі професійного навчання,
- стартова діагностика системоутворюючих факторів, що сприяють успішному кар'єрному становленню майбутнього учителя,
- цілеспрямоване планування кар'єри, розробка кар'єрограм,
- проектування кар'єроутворюючого середовища вишу,
- моніторинг становлення професійної кар'єри студента у період навчання в освітньому закладі.

Усі компоненти моделі взаємопов'язані між собою та мають ієрархічну структуру, логіку, послідовність.

Як загальні вихідні положення, де визначаються основні вимоги до змісту та функціонування розробленої моделі, виступають наступні принципи [2]:

- *принцип відкритості* – адекватне сприйняття впливу соціуму та відповідна реакція на них власними змінами, постійне включення в структуру освітнього процесу нових елементів – нових видів діяльності, нових відносин, нового змісту професійної освіти і т.п.,

- *принцип додатковості* – проектування різноманітних, і навіть протилежних тенденцій у становленні кар'єри – прагнення учителя забезпечити свій кар'єрний розвиток, можливості кар'єрної професіоналізації і т.п.,

- *принцип управління* – управління розвитком кар'єри здійснюється через створення умов, що забезпечують цей процес, який дозволяє керувати вибором напрямку кар'єрного зростання учителя.

Дотримання даних принципів дозволяє зробити процес становлення кар'єри майбутніх учителів більш рефлексивним, визначити необхідні умови для найбільш успішної її реалізації, здійснювати управління на будь-якому ієрархічному рівні і, таким чином, стимулювати прагнення студента до особистісного та кар'єрного зростання.

Отже, розвиток здатності до проектування кар'єри студентів є важливою умовою досягнення професіоналізму. Кар'єрне проектування виступає як максимальне розкриття і реалізація професійного потенціалу особистості в процесі проходження різних рівнів організаційної структури.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Загалом, кар'єрне проектування майбутніх учителів є складним багатоаспектним явищем, що має психологічну основу і характеризується низкою факторів, серед яких пріоритетне значення мають специфіка професійної самооцінки, смисложиттєві орієнтації та особистісне самовідношення.

Структура кар'єрного проектування майбутніх учителів є складним багатоаспектним утворенням і зумовлюється єдністю зовнішніх (об'єктивних) та внутрішніх (суб'єктивних) чинників. До перших належать умови життя майбутнього фахівця (соціальні, економічні, просторові тощо характеристики).

Другими є особливості суб'єктів кар'єрного проектування (відношення до професії, усвідомлення її значимості). До таких особливостей належать їхні психофізичні, психосоціальні та когнітивні властивості.

Психологічні механізми кар'єрного зростання майбутніх учителів зумовлюються його структурними характеристиками і можуть виявлятися, зокрема, в ототожненні себе з професією, спрямованості пізнання студента на самого себе в майбутній діяльності.

Майбутні учителі ще в період навчання мають бути впевнені, що їхній інтелектуальний та творчий потенціал буде затребуваним на ринку праці. У студентів повинні бути сформовані не тільки професійні знання та вміння, певні особистісні якості, такі як гнучкість, готовність до змін, вміння швидко й ефективно адаптуватися до нових умов, а й також розвинуті професійна спрямованість, особистісна готовність професійно реалізувати себе в сучасних умовах.

Таким чином, характерною особливістю змісту та технології всіх структурних елементів процесуально-змістовної моделі проектування кар'єри майбутніх учителів у процесі професійної підготовки є їхня спрямованість на створення можливостей та умов формування й розвитку кар'єрної готовності в межах обраної спеціальності; на розвиток особистісно-професійної компетентності, яка сприяє кар'єрному зростанню та реалізації кар'єрного потенціалу, успішному працевлаштуванню та посадовому просуванню. Проте особливості кар'єрного проектування протягом професійної підготовки майбутніх учителів вимагають подальшого вивчення та вдосконалення з урахуванням вікових особливостей розвитку студентів та специфіки їх спрямованості на працю, і на основі цього розробки цілеспрямованої системи психологічного супроводу навчання майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Жизненные перспективы личности / К.А. Абульханова-Славская / Психология личности и образ жизни. – М. : Наука, 1987. – С.137–144.
2. Богдан Н.Н. Технология карьеры: учеб. пособие / Н.Н. Богдан, Е.А. Могилевкин. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2003. – 156 с.
3. Кон И.С. Психология ранней юности / И.С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
4. Максименко С.Д. Професійне становлення молодого вчителя: Навч. посібник / С.Д. Максименко, Т.Д. Щербак. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – 105 с.
5. Моргун В.Ф. Монистическая концепция многомерного развития личности: Аннотированный библиографический показатель с1984 по 1988 год / В.Ф. Моргун. – Полтава, 1989. – 56 с.
6. Рибалка В.В. Психологія професійного самовизначення для здорових старшокласників: Методичні рекомендації / В.В. Рибалка. – К. : ПППО АПН України, 2004. – 24 с.

Н.А. Гончарова

КАРЬЕРНОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

В статье акцентировано внимание на проблеме проектирования профессиональной карьеры студентами педагогического вуза. Проанализированы теоретические подходы к психологическим особенностям проектирования в студенческом возрасте. Рассмотрен процесс проектирования как детерминирующий фактор профессиональной подготовки будущего учителя. Обсуждается необходимость психологического и организационного сопровождения карьеры будущих профессионалов.

Ключевые слова: *карьеря, проектирование карьеры, развитие карьеры, карьерные ориентации, профессиональная подготовка, конкурентоспособность, профессиональное становление, будущие учителя.*

N. Goncharova

THE CAREER DESIGNING AS A FACTOR IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The article focuses on the problem of designing a professional career by the students of pedagogical university. Theoretical approaches to the psychological peculiarities of the designing in student age are analyzed. The process of designing as the determining factor of professional training of future teachers is considered. The need for psychological and organizational support of future professionals' career is discussed.

It is confirmed that the formation of the future teacher in the educational process at the university includes not only acquiring the definite knowledge and skills, but also the formation of professionally-oriented attitudes, interests, values and specific skills required in the future. Also the socialization of future professional has place. It is affected by the properties of the personality and it is closely related to the peculiarities of the interaction with the social environment.

The structural elements of the model of the future teacher's career becoming are: developing of the principles, which are the basis of becoming a teacher's career on the stage of vocational training; inceptive diagnostics of system-forming factors, contributing to the success career becoming of future teacher; focused career planning; designing of the career-forming environment in the university; monitoring of becoming of the student's professional career during the study in the educational establishment.

Also the article views such principles of the proposed model, as the principles of transparency, complementarity and management. Compliance of them makes the process of becoming of the future teachers' career more reflexive and defines the necessary conditions for the most successful implementation.

The article states that career designing of future teachers is a complex multidimensional phenomenon, that has a psychological basis. It is characterized by a number of factors, but the priority is given to the specificity of professional self-esteem, meaning of life orientations and personal self-attitude.

Key words: *career, career design, career development, career orientations, professional training, competitiveness, professional development, future teachers.*

Надійшла до редакції 11.06.2015 р.